

«БЮДЖЕТНА СИСТЕМА» – ДОВГООЧІКУВАНИЙ ПІДРУЧНИК

Юрій Пасічник,
доктор
економічних наук,
професор,
завідувач
кафедри фінансів
Черкаського
державного
технологічного
університету

Невід'ємною складовою підготовки у вищих навчальних закладах фахівців-фінансистів є курс «Бюджетна система». Але до цього часу серед значного кола навчальної літератури не було підручників з цієї дисципліни. І ось нарешті довгоочікувана подія: в 2012 році авторський колектив, очолюваний відомими українськими науковцями, докторами економічних наук, професорами, заслуженими діячами науки і техніки України Федосовим В.М. і Юрієм С.І., видав підручник «Бюджетна система»¹. Складність підготовки такого фундаментального видання, яке розкриває ключові питання функціонування державних фінансів – бюджетної системи, – пов'язана з політичними та ринковими перетвореннями в нашій країні, трансформацією місця й ролі держави в умовах розбудови української державності та ринкових засад господарювання. Постійні зміни бюджетної практики, зумовлені пошуком ефективних її форм після краху командно-адміністративної економіки, набуття нового досвіду під впливом процесів демократизації суспільства, подолання низки серйозних кризових явищ, викликаних розпадом СРСР та світовими фінансово-економічними кризами та інші фактори значно ускладнювали підготовку науковцями такого навчального видання, як підручник, присвячений бюджетній системі.

Підручнику надано гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Його зміст відповідає програмі курсу «Бюджетна система». Разом з тим, у ньому представлено нові теми та нові питання. Зміст охоплює чотирнадцять тем, при розкритті яких автори вдало поєднали теоретичні, практичні та наукові дискусійні аспекти, вітчизняний та сучасний західний

досвід. Спочатку охарактеризовано сутність бюджету держави, його призначення та роль. Ці питання розкриваються в історичному, економічному і політико-правовому ракурсі. Автори зробили спробу висвітлити актуальну проблему – доступність інформації про бюджет в Україні. Зазвичай, ці питання залишаються поза увагою не тільки в навчальній, але й навіть у науковій вітчизняній літературі. Характеризуючи бюджет як фінансовий план, автори роблять особливий акцент на середньостроковому бюджетному прогнозуванні та плануванні, необхідності розроблення і реалізації довгострокових цільових програм, проблемах становлення та розвитку програмно-цільового бюджетування. На сьогодні цілком очевидним є факт, що неможливо досягти успіхів у суспільному розвитку без середньо- та довгострокової перспективи. Особливо важливим є розуміння цього питання, коли йдеться про бюджет, який створює матеріальну основу усієї державної діяльності. Серйозною проблемою сучасних державних фінансів є хронічний бюджетний дефіцит. У підручнику в окремій темі достатньо глибоко розкрито концептуальні основи його існування, види, показники, причини виникнення, джерела фінансування та управління.

Центральні теми підручника стосуються аналізу бюджетного устрою та побудови бюджетної системи. Невід'ємною складовою цих питань є міжбюджетні відносини, економічне підґрунтя яких сформоване, перш за все, асиметрією регіонального розвитку. Новими питаннями у даному навчальному виданні є проблема фіскального вирівнювання та бюджетний федералізм. Вони викличуть значний інтерес не лише студентства, але й політиків і практиків.

¹ Бюджетна система: підруч. / за наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбов. літератури; Тернопіль: Екон. думка, 2012. – 871 с.

Під час розгляду доходів бюджету автори концентрують увагу на низці цікавих питань, зокрема, на плануванні бюджетних доходів, на податках як імперативній домінанті бюджету. Виходячи із специфіки підручника, податки аналізуються, перш за все, з фіскальних позицій. Система видатків детально розкрита за окремими напрямками їх здійснення: на економічну діяльність та науку, на соціальний захист та утримання соціальної сфери, на оборону, правоохоронну діяльність, безпеку держави та управління, на обслуговування та погашення державного й місцевого боргу. Розгляд питань, які стосуються бюджетних доходів і видатків створює цілісне уявлення про формування бюджетних коштів та їх використання на всіх рівнях бюджетної системи у теоретичному і практичному ракурсі, з критичним поглядом на актуальні проблеми й досвід провідних країн світу. До підручника включено тему, яка присвячена казначейському обслуговуванню бюджетних коштів. Це дає більш повне розуміння функціонування бюджетної системи, оскільки виконання бюджету справляє безпосередній і потужний вплив на його ефективність.

У сучасному глобалізованому світі для підвищення якості бюджетної практики все більшого значення набуває адекватне врахування невизначеності, в умовах якої постійно діють усі суб'єкти господарювання та держава. Вона зумовлює виникнення різноманітних ризиків. Новітньою темою підручника є «Бюджетний ризик-менеджмент». Її включення до традиційних питань є цілком доречним і надзвичайно актуальним, вона збагачує представлений матеріал. Розкриваються не лише сутність та види бюджетних ризиків, але й сучасні технології управління ними. Це абсолютно новий матеріал, який не розглядався раніше в навчальних виданнях з бюджетної системи.

Глибоке вивчення тем, запропонованих авторами, є важливим для підготовки фінансово грамотних, здатних до критичного мислення фахівців-фінансистів, яких так потребує нині наша країна. З метою покращення розуміння викладеного матеріалу та поглиблення його засвоєння на початку кожної теми наводиться перелік основних понять і термінів, а наприкінці – запитання для самоперевірки знань, опрацювання яких є дуже важливим для самостійної роботи студентів. Зручними є глосарій та предметно-іменний покажчик, наведені в кінці видання.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що підручник «Бюджетна система» створює позитивне враження, викладений матеріал сприймається легко й цікаво, а його зміст сприятиме формуванню цілісного уявлення про такі складні питання як функціонування бюджету та бюджетної системи. Оскільки бюджет зачіпає інтереси підприємців, бізнес-менеджерів, державних службовців і пересічних громадян, то відповіді на питання щодо функціонування бюджетної системи, актуальних проблем бюджетної політики та бюджетного менеджменту, які надає даний підручник, будуть цікавими не лише студентам, а й широкому загалу читачів.